

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327=161.1=161.2:929 Б.Гаврилишин

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19965990>

Російсько-українські відносини у поглядах Богдана Гаврилишина

Гаврилишин Петро,

к.і.н., доцент, кафедра міжнародних відносин

Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-1187-9028>

Дерещук Тетяна,

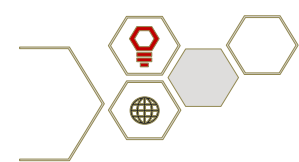
к.ю.н., доц. кафедри міжнародних відносин,

Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-5348-9394>

Прийнято: 13.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. Актуальність дослідження полягає у тому, що інтелектуальне осмислення російсько-українських стосунків протягом 1991–2014 рр., до анексії Криму, і надалі може бути важливим чинником до формування стабільності в Європі після завершення війни. Метою роботи є дослідити та проаналізувати російсько-українські відносини у поглядах українського вченого з діаспори Богдана Гаврилишина (1926–2016), виділити прогнозовані ним шляхи розвитку цих міждержавних стосунків та пошук найбільш оптимального з них. Методологічною основою статті виступили принципи об'єктивності, всебічності, історизму і наступності. У роботі використано методи аналізу та синтезу, проблемно-хронологічний, ретроспективний, метод типології, метод порівняння та зіставлення інформації з різних джерел.

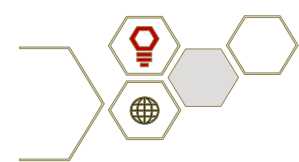
Результати показали, що науковець приділяв осмисленню російсько-українським стосунків значну увагу. Бачив у глобалізації шанс для України та Росії трансформувати свої суспільства у значно кращі. Проте за умови, що ці дві сусідні держави, маючи доволі багато спільного, йшли б в майбутнє паралельно, рівноправно, згармонізовано, а не з Україною в ролі меншого та залежного брата. Висновки свідчать, що інтелектуальні напрацювання Богдана Гаврилишина в аналізі відносин росії та України мають актуальність і сьогодні. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для розробки стратегії післявоєнних російсько-українських стосунків. Оптимальний шлях для батьківщини вчений вбачав в активній євроінтеграції та майбутньому членстві в Європейському Союзі. Для росії варто було б іти соціально зорієнтованою дорогою: здійснити комплексну політичну та соціально-економічну трансформацію, яка б забезпечила рівність у правах і пристойний рівень життя людей за прикладом скандинавських країн. Росія має наблизитись до ЄС, але не вступити до нього, бо є зовеликою.

Ключові слова: Україна, росія, Богдан Гаврилишин, міждержавні відносини, футурологія, незалежність, війна, Європейський Союз, євроінтеграція.

Russian-Ukrainian relations in the views of Bohdan Hawrylyshyn

Petro Gavrylyshyn,

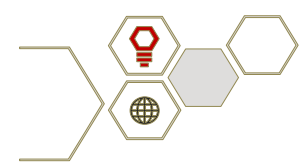
PhD in History, Associate Professor at the Department of International Relations, Doctoral Student Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-1187-9028>

Tetiana Dereshchuk,

PhD in Law, Associate Professor at the Department of International Relations,
Doctoral Student Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-1187-9028>

Abstract. The relevance of the study lies in the fact that intellectual understanding of Russian-Ukrainian relations during 1991–2014, before the annexation of Crimea, can continue to be an important factor in the formation of stability in Europe after the end of the war. The purpose of the work is to research and analyze Russian-Ukrainian relations in the views of the Ukrainian diaspora scholar Bohdan Hawrylyshyn (1926–2016), to highlight the ways in which these interstate relations could develop and to search for the most optimal of them. The methodological basis of the article was the principles of objectivity, comprehensiveness, historicism and continuity. The work used methods of analysis and synthesis, problem-chronological, retrospective, typology method, method of comparison and comparison of information from various sources. The results showed that the scientist paid considerable attention to understanding Russian-Ukrainian relations. He saw globalization as a chance for Ukraine and Russia to transform their societies into much better ones. However, on the condition that these two neighboring states, having quite a lot in common, would move into the future in parallel, equally, and in harmony, and not with Ukraine as a smaller and dependent brother. The conclusions show that Bohdan Hawrylyshyn's intellectual achievements in the analysis of Russian-Ukrainian relations are still relevant today. The practical significance of the results lies in the possibility of their use for developing a strategy for post-war Russian-Ukrainian relations. The scientist saw the optimal path for his homeland in active European integration and future membership in the European Union. For Russia, it would be worth following a socially oriented path: carrying out a comprehensive political and socio-economic

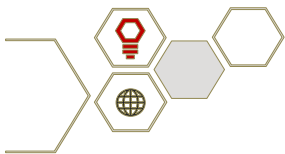

transformation that would ensure equality of rights and a decent standard of living for people, following the example of the Scandinavian countries. Russia should get closer to the EU, but not join it, because it is too big.

Keywords: Ukraine, russia, Bohdan Hawrylyshyn, interstate relations, futurology, independence, war, European Union, European integration.

Постановка проблеми.

Станом на сьогодні характер російсько-українських відносин став головним фактороутворюючим чинником, що визначає не лише долю України, а й фундаментальну архітектуру безпеки усієї Європи, а можливо і світу. Конфлікт перейшов у стадію, де будь-який результат безпосередньо впливає на стабільність демократичного устрою по всій планеті. Важливо осмислити яким був шлях до прямого збройного зіткнення двох країн, чи були голоси, які попереджували про його можливість та шляхи недопущення цієї злочинної російської агресії. Одним з експертів, який про це говорив, був Богдан Дмитрович Гаврилишин (1926–2016) – українець, громадянин Канади, професор, громадський діяч, філантроп, член Римського клубу, іноземний член НАН України, президент Фонду Богдана Гаврилишина, почесний консул України в Швейцарії [2; 17, р. 163–164]. Він є цікавим тим, що, як представник еміграції, повернувся в Україну у старшому віці, проживав тут і при цьому намагався конструктивно вплинути на її державотворення. Ідеї висловлені Богданом Гаврилишином, а також засновані ним інституції (1989 р. – перша в СРСР та Україні бізнес-школа МІМ-Київ, 1990 р. – Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний центр перспективних досліджень, 2010 р. – Благодійний фонд Богдана Гаврилишина, з 2017 р. – трансформований у Фонд родини Богдана Гаврилишина) і далі продовжують функціонувати, що свідчить про візіонерство вченого. Додатково актуалізує вихід даної статті відзначення на загальнодержавному рівня 19 жовтня 2026 р. сторіччя від дня народження вченого. Написані ним праці, надані для ЗМІ інтерв'ю і досі

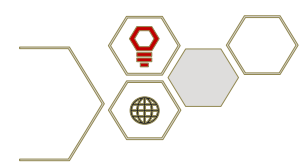
залишаються актуальними. Особливо не втратили вони свого значення з огляду на продовження російсько-української війни та потребу вироблення стратегії післявоєнного врегулювання цих непростих відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здобутки Богдана Дмитровича вивчалися як українськими, так і іноземними науковцями. З українських вчених його футурологічні здобутки досліджували М. Голянич [15, с. 472–474], О. Геращенко [14, с. 116–120]. З швейцарських дослідників про його життя розповіла В. Пуаеттон [16], спільно з польським професором А. Останеком нами досліджено його членство у Римському клубі [17], з українським професором О. Жерноклеєвим та польським науковцем Р. Рогуським висвітлили дитячі та юнацькі роки вченого [18]. Але в жодній з них не було поставлено об'єктом дослідження російсько-українські відносини у рецепції сприйняття Богданом Гаврилишином. Нами розкрито тільки аспект його контактів з СРСР та бачення вченим подальших напрямів його розвитку [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на дослідницьку актуальність, наразі не написані публікації, сфокусовані на розгляді вченим тих чи інших конкретних міждержавних відносин. Водночас сучасний інтелектуальний простір гостро потребує систематизації та узагальнення різноманітної інформації щодо аналізу та прогнозування російсько-українських відносин кін. XX – поч. XXI ст.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є висвітлити погляди Богдана Гаврилишина на тему російсько-українських відносин загалом та можливі, на його думку, напрями їхнього розвитку. Окремо розглядається варіант цих стосунків, який справдився. Аналізуються напрацьовані вченим підходи щодо їхнього покращення та подальшого, з точки зору інтересів України, напрямів врегулювання після завершення війни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

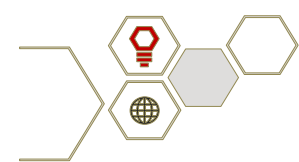

Можемо впевнено ствердити, що Богдан Гаврилишин ще з юнацьких років цікавився російсько-українськими відносинами. Починаючи від слухання при ватрі у пластових таборах про історію України (де, припускаємо, неминуче згадувалась росія), маючи досвід проживання в СРСР в 1939–1941 рр. внаслідок приєднання до нього Східної Галичини та Волині після падіння Польщі, контактуючи в подальшому в еміграції з вихідцями з підрадянської України – він не покидав з поля свого зору цієї тематики. Так, до прикладу, майбутній науковець активно протидіяв закликам комуністичної партії в Канаді, що виступала проти приймання біженців з СРСР, боячись поширення антирадянської пропаганди [12, с. 13].

У 1957–1958 рр. Богдан Гаврилишин від міжнародної корпорації ALKAN рік навчався у Женеві в Центрі навчання менеджменту (згодом перейменований на Міжнародний інститут менеджменту, МІМ–Женева) [4, с. 82]. Тут він написав наукову роботу «Порівняння промислового розвитку США та СРСР», що підтвердило його зацікавлення советологією та сприяло його подальшим дослідженням та контактам з Радянським Союзом [13, с. 29].

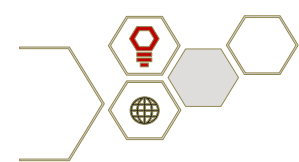
У 1979 р. вчений виголошує доповідь Римському клубові під назвою «Дороговказив майбутнє: До ефективних суспільств», що через рік, доопрацьована, виходить у вигляді англomовної книги. Аналізуючи у ній показники ефективності суспільств, показуючи різні можливі напрями до кращого майбутнього, окремо виокремлює прогнозування, що дає можливість побачити ймовірність втілення запрограмованих змін, а в разі неспроможності їхньої реалізації – передбачити найбільш імовірні та найбільш бажані зміни [15, с. 472–473]. На основі розробленої ним методології аналізу суспільств вчений спрогнозував вірогідний «повний розпад Радянського Союзу як політичної реальності», що «частково було ініційовано декларацією про незалежність України» [3, с. 118, 132, 214].

Що цікаво, у виданні 2009 р. є розділ «Ретроспектива–2009» де він аналізує зміни, що фактично сталися у відповідних країнах (проаналізованих

в 4 розділі) протягом трьох останніх десятиліть. Серед інших країн, оцінених тут, підрозділ про СРСР був найточніший в аналізі, наданих порадах та передбаченнях. У кінці підрозділу було зроблено прогноз: «Якщо, однак, не буде проведено значної реструктуризації протягом кількох наступних десятиріч, кінцевим результатом стане повна дезінтеграція Радянського Союзу як політичної системи» [3, с. 213–214]. Вчений не вірив у «щасливе закінчення» і передбачив розпад СРСР. Втім, в одному моменті помилився, думаючи, що дезінтеграція «тюрми народів» супроводжуватиметься певними проявами насильства, повстаннями: «Натомість М. Горбачов зробив фатальну помилку, розпочавши реформи з політичної перебудови, а саме усунув від влади Комуністичну партію, яка до цього все тримала у своїх руках. У результаті Радянський Союз мирно розпався, що частково було ініційовано декларацією про незалежність України. Сертифікат смерті Радянської імперії було спільно підписано Л. Кравчуком – першим президентом України, С. Шушкевичем – головою парламенту Білорусії, та Б. Єльциним – президентом Російської Федерації [3, с. 214]. Також, як директор МІМ-Женева приймав на навчання людей з СРСР, також контактував з представниками СРСР в ООН у Женеві, які були українцями. Що цікаво, в радянський період Богдан Гаврилишин неодноразово відвідував Україну: у 1971, 1972, 1988 та особливо в 1990-1991 рр. Тому доволі непогано, як для жителя Заходу, орієнтувався, що відбувається в країні рад. Ще за два роки до свого виходу на пенсію у 1986 р., вчений вирішує якнайшвидше повернутися до України та присвятити їй своє подальше життя, передбачаючи розпад СРСР [4, с. 208].

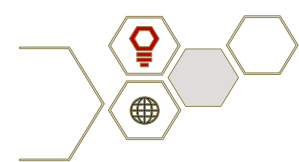
Це йому вдалося реалізувати. Належачи до української еміграції в Канаді та Швейцарії, Богдан Гаврилишин все ж, відносно органічно, влився в пізньорадянський український соціум та налагодив відносини з представниками її еліти в період відновлення незалежності. Розгорнув у Києві непересічно активну діяльність: заснував Міжнародний інститут менеджменту в Києві, Міжнародний фонд «Відродження» та Міжнародний центр

перспективних досліджень, що продовжують продуктивно діяти до сьогодні. Був радником президента Леоніда Кравчука та трьох прем'єр-міністрів, допомагаючи їм налагоджувати вагомі світові контакти. Протягом 1991–1998 рр. був співголовою Консультативно-дорадчої ради при Президії Верховної Ради, що наполовину складалася з відомих і впливових іноземців (Збігнев Бжезінський, Раймонд Барр, Романо Проді, Рой Романов, лорд Джеффри Гоу, Джордж Сорос та ін.), які сприяли Україні по багатьох державотворчих питаннях, особливо в міжнародних справах. Варто відзначити, що вчений феноменально талановито вмів використати для розвитку України свій значний досвід та напрацьовані дружні контакти з сильними особистостями світового рівня.

Науковець активно виходить на публічну українську арену. Так, у лютому 1991 р. в науково-популярному та літературно-художньому журналі «Наука і суспільство» виходить надзвичайно цікаве інтерв'ю з Б. Гаврилишином під назвою «Шлях у цивілізований світ». Вчений думав, що реформи в СРСР почнуться з економічних реформ, а натомість спершу сталися великі зміни в політичному та психологічному плані. Зауважує, що він з об'єктивних, раціональних причини передрікав розпад СРСР як політичної одиниці, цього ще не сталося, але цей процес вже у дорозі. Підкреслює, що імперії є абсолютно не вічні. Наводить приклад, що в ХХ ст. вони розпадалися здебільшого у мирний спосіб, але на їхнє місце, що трапилося у Західній Європі, постають економічні спільноти, при цьому зберігається впевненість для народів, що не має загрози для їхньої віри, культури, що вони роблять свій внесок у загальносвітову культуру і політику, а тому тому не проти співпрацювати в економіці з колишніми метрополіями [9, с. 6–7, 9–10].

На запитання журналіста Валентина Пустовойта, чи є у нас шанс уникнути політичного катаклізму, вчений відповів: «Думаю, є. В цьому допомогла Росія з Єльциним. Якби вона не проголосила своєї суверенності супроти центрального уряду, шансів на здобуття Україною незалежності було

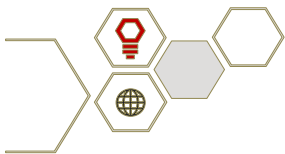
б менше. А без того вірогідність катаклізмів була б набагато більшою» [9, с. 10].

Шлях України до цивілізованої, економічно багатой держави, робить підсумок вчений, буде тернистим, але цікавим. Вважав, що будуть моменти колосального напруження, але передусім треба зробити ще деякі зміни в політичних інституціях, щоб політичне керівництво справді могло мобілізувати енергію людей, щоби створилася атмосфера довір'я, яка породить насагу до праці. Робить наступний підсумок: «Від того, яка в Україні буде політична голова, залежить чи менш, чи більш тернистим буде цей шлях» [9, с. 10].

У жовтні 1991 р. в науковому журналі «Філософська і соціологічна думка» виходить важлива, в контексті тогочасного процесу розпаду Радянського Союзу, стаття науковця під назвою «Україна і Росія у світовому контексті»

У ній Богдан Гаврилишин підкреслював, що не треба витратити сили на зведення історичних рахунків: ні з північними сусідами, ні з співгромадянами-неукраїнцями чи людьми з іншими політичними переконаннями. Наголошував, що ми можемо повернути свою історію, але не зможемо її змінити, а особливо реальності нашого сусідства і відносин з росією в минулому. Більш доцільно було б спрямувати енергію на створення майбутнього: «Ідеал і, сподіваюсь, не утопія цього майбутнього – це вільні, демократичні, толерантні та економічно ефективні, соціально справедливі для України і Росії, добрі та вповні рівноправні сусідські взаємини, включені у всесвітні течії технологічного, економічного і екологічного оздоровлення» [7, с. 7].

На думку вченого, Україна завдячує СРСР хіба лише тим, що абсолютна більшість українських територій об'єднана під одним «політичним дахом». Українці, подібно до інших коли-небудь поневолених націй, мусять пройти фазу повної самостійності, щоб здобути самоповагу. Проте, цей період має

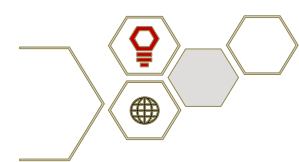
бути не надто довгим, оскільки суспільні процеси в регіоні та світі є досить пришвидшені. Після цієї фази Україні треба входити в процес європеїзації, а після того – до світової інтеграції з іншими народами. Втім, Україна зможе це зробити, коли не матиме вже жодних побоювань щодо збереження своєї мови, культури, національної ідентичності [7, с. 5].

На той момент автор розглядав наступні альтернативи російсько-українських відносин у подальшому майбутньому:

- 1) зводити історичні порахунки, зберегти ворожість, продовжувати з'ясовувати хто більше потерпів та хто винен;
- 2) визнати необхідність економічних зв'язків з росією, відвоювавши при цьому право на свою державу, а відповідно історію, мову і культуру;
- 3) змагання за економічні реформи, підвищення економічного рівня України, створення своєї адміністрації, але збереження при цьому федеративних зв'язків з іншими республіками.

Вчений відзначає, що для України дуже позитивним фактом є те, що впродовж 1990–1991 рр. вона почала існувати для зовнішнього, особливо західного світу. Важливо, що демократичні рухи, які розбудились і зростають в Україні, толерантні до своїх співгромадян-неукраїнців і закликають до добросусідських відносин з росією: «Це має позитивний резонанс у західних колах, вони не тільки починають розуміти, що Україна стане суверенною чи справді незалежною, але також і те, що ця подія не буде катастрофою для світу» [7, с. 7].

У грудні 1993 р. у громадсько-політичному журналі «Віче», заснованому Верховною Радою, вчений публікує статтю «Я глибоко вірю у наше майбутнє». У ній пояснює, що розпад СРСР був несподіванкою для західного світу і дезорієнтував та психологічно здемобілізував його, особливо США, які були зосереджені під час останніх кількох декад на збройному змаганні з Радянським Союзом. Втім, не було жодного «плану Маршала», щоб допомогти стати на ноги ідеологічно переможеним країнам. Автор задається питанням,

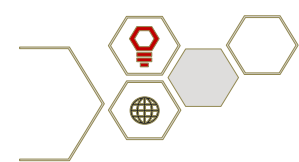

чи було настільки добре, що народження української незалежності було безкровне і неревольюційне? Адже цей процес не вимагав тотальної зміни політичної та економічної верхівки, через що і виникає основна трудність для України: як здійснити тотальну трансформацію нашого суспільного ладу з цією великою інерцією думання, процедур, механізмів, які виростили на недержавних основах та які зберігаємо як спадщину колоніального становища [10, с. 3–5].

В оцінці зовнішньої ситуації, стверджує що Захід хоче нас розбрити та зосереджує свою увагу на росії. Росі ж чекає на «воз'єднання» з Україною або на її розпад. В розгляді перспектив на майбутнє Богдан Гаврилишин робить наступне резюме: «1. Світ потроху звикає до того, що Україна все-таки існує, і багато діячів Заходу вже зрозуміли, що політично стабільна, економічно ефективна Україна була б в інтересі Європи і, мабуть, решти світу. Тому, якщо ми ще не зламаємося під тиском Москви, то політика решти світу щодо України стане більш позитивною. 2. Економічний потенціал в країні бодай частково зберігається. Сільське господарство ще функціонує. Багато підприємств починають пристосовуватися до нової ситуації... 3. Людський потенціал є надзвичайно багатий». [10, с. 6].

Окрім розгляду позитивних моментів, ключовим негативним фактором називає загострення відносин з росією та вірогідність того, що в нас без деяких соціальних ускладнень таки не обійдеться. Для поліпшення ситуації він пропонував наступні рішучі дії: провести якомога швидше вибори на всіх рівнях влади; зробити більш сміливий набір нових кадрів; влаштувати економічні взаємини з росією у міжнародних рамках на виключно торгівельно-комерційній основі, а не в «слов'янському» чи іншому «союзі», до того ж базованому на державних договорах [10, с. 6–7].

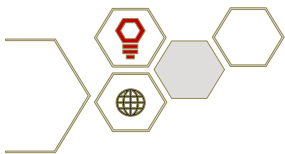
Знаковою і, на нашу думку, ключовою публікацією вченого на тему російсько-українських відносин є стаття «Час глобалізації: сценарії для України і Росії – загрози і шанси», опублікована у квітні 2001 р. в газеті «День»

в рамках її спільної акції з російським інтелектуальним тижневиком «Новое время». В рамках цього оригінального проєкту українські і російські політики та фахівці давали відповідь на питання: якими могли б бути наші стосунки і на якій базі вони розвиватимуться після десятиріччя «автономного» життя України і росії, якими є їхні дороги у глобалізований світ, де вони сходяться і розходяться. У передмові до статті редакція зазначає: «Два суспільства і дві еліти стоять перед необхідністю вироблення та опрацювання нових моделей взаємодії, придатних в умовах глобальної політики, ринків, комунікацій. Той факт, що далеко не всі обабіч російсько-українського кордону усвідомлюють цю необхідність, на наш погляд, зовсім не означає неактуальності проблеми» [8].

Для росії він вбачав три дуже відмінні варіанти можливого політично-суспільного ладу та її відносин зі світом:

- **геополітично-силовий:** відтворення Східно-Слов'янського Союзу (Росія, Білорусь, Україна) чи включення до нього ще деяких країн СНГ. Відновлення, зміцнення збройних сил. Подальше зміцнення центру влади, себто створення авторитарного режиму з демократичною косметикою, капіталістичною економічною системою, домінантною роллю олігархів. Це була б антизахідна провнутрішньо російська, «солженіцинська» орієнтація і, можливо, встановлення стратегічних партнерств із деякими Азійськими країнами. Такий вибір був би базований в першу чергу і на існуючих величезних природних ресурсах і можливостях фінансування держави через їх експорт;
- **науково-економічний:** в Росії збереглась велика мережа наукових інституцій з її сильним, особливо науково-технічним потенціалом з досить ще великим інвентарем науково-технічних знань. Якщо б налагодити процес трансформації науки в комерційно корисні продукти, послуги, тоді Росія могла би інтегруватися в глобальні торговельні процеси, експортуючи наукоємні продукти, послуги, а не тільки

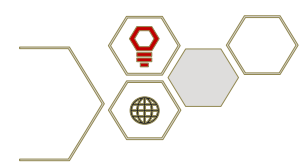
енергоресурсно-капіталоємні. Це потребувало б справжньої ефективної ринкової системи, більш демократичних відносин на всіх рівнях і в спілкуванні з світом, базованому на технологічних та економічних потужностях, а не на «кулаку»;

- **соціально зорієнтований:** це повна політична, економічна і соціальна трансформація. Основна мета була б – забезпечити рівноправність і добробут усіх людей, як це робиться в деяких, особливо скандинавських, членах ЄС, це наближення до Європи, особливо ЄС, хоча не інтеграція в нього, бо Росія є зовелика, щоб могли стати нормальним членом Європейського Союзу. Цей третій варіант був би найкращим для Росії, але найважчим для реалізації, бо він не впливає з історичної політично-соціальної спадщини Росії. Цей вибір міг би бути поєднаний із науково-економічним і збільшив би його шанси на успіх [8].

Для України він виділив також три потенційні сценарії:

- **включення в процес глобалізації в співпраці з росією і через росію.** Політично це б дало можливість створити щонайменше Східно-Слов'янський Союз, означало б приплив все більше і більше російського капіталу в Україну, його домінуючі позиції в ключових секторах, тісне пов'язання деяких секторів промисловості (наприклад, авіаційного та космічного). Це шлях по інерції, а тому цей варіант сценарію є найлегшим;
- **коливання між Сходом і Заходом,** не інтегруючись повністю ні в одне і не в друге і залишаючись на маргінесі політичної та економічної реструктуризації світу і глобалізації;
- **інтеграція в Європейський Союз** паралельно зі зближенням Росії до ЄС та більш симетричною (рівноправною) співпрацею з ним в економічній сфері [8].

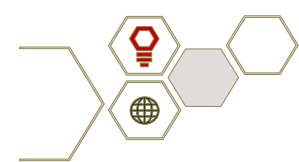
На межі тисячоліть вчений розглядав глобалізацію як шанс для України

та Росії перетворитись на значно кращі суспільства. Втім лише за умов, що ці дві сусідні країни, маючи доволі багато спільного, йшли б в майбутнє паралельно, згармонізовано, а не з Україною на колінах. Україна б рухалась до Європейського Союзу, а російська федерація в той час зосереджувала б свої зусилля на розбудові сучасного соціуму. Відзначав, що найбільшою загрозою для обох країн є геополітичний силовий вибір росії і вибір України або з'єднатися з Росією, або постійно коливатись між Сходом та Заходом. При такому сценарії жодна з двох країн не зможе стати сучасним ефективним суспільством.

У жовтні 2007 р. в журналі «Сучасність» вчений публікує статтю «Українські договори на роздоріжжях цивілізації». Зокрема, він тут аналізує питання російськомовного населення чи росіян за походженням, які проживають у східних областях України: «Їх культурно може тягнути до Росії. Але якби в Україні була справді зразкова демократія і вони були справді уповноважені вирішувати свою долю, не знаю, чи вони хотіли б від'єднуватися і долучатися до Російської держави, в якій на місці не можуть багато зробити, де майже все вирішує Кремль» [6, с. 63]. Як приклад він наводить Швейцарію, де 70 % німецькомовні, понад 18 % – франкомовні, ще одна група – італомовні. «Але жодна з цих груп ніколи не починала дискусію про це, чому б це не долучитися до сусідніх країн – відповідно Німеччини чи Австрії, Франції, Італії. Скажімо, у Женеві вживають французьку літературну мову, там навіть не має якогось діалекту. Та сама кухня, ті самі звичаї, французьке телебачення і книга, але їм зовсім не потрібен Париж, щоб через нього вирішувати якісь речі. Вони майже все вирішують самі: які школи будувати чи як аеропорт збільшувати. Якби ми створили з самого початку таку державу, в якій жителі Донбасу чи Криму почувалися комфортно, я думаю, що їхня повага до Києва була би більша, ніж традиційна (для старших генерацій, принаймні) повага до Москви» [6, с. 63–64].

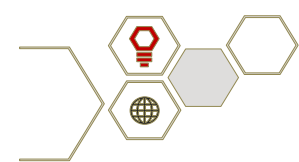
У 2011 р. в інтерв'ю для медіа ZAXID.NET на запитання журналіста, як

зараз говорять про Україну керівники різних європейських структур він відповів, що Україну сприймають скептично, але вина в тому нашої влади. На його думку, вона не мала, на той час, вміння та достатнього бажання справді інтегруватися в ЄС. Хоча загальне бажання було, бо розуміла, що то є більш розвинені країни і торгувати з тими державами вигідно. Втім, зауважує Богдан Гаврилишин, Росія доволі добре постаралась, щоб про нас думали не найкраще. Економіст підкреслював, що найбільша економічна, і політична проблема України – це залежність від російського газу, що прирівнюється до ідіотизму: «Ми могли б подвоїти тих 20 мільйонів кубометрів, які можемо продукувати, на 40! Ми могли б зменшити енергоємність на половину без величезних інвестицій. Ми вживаємо втричі більше кілокалорій на одну одиницю ВВП, ніж Польща, в 6 разів більше, ніж Японія чи Німеччина. А ми, якби тільки могли зменшити наполовину – ми могли б газ експортувати навіть трохи. Уявіть собі, баланс закордонної торгівлі – жодних зобов'язань перед Росією. Вона була би ще більше залежна від нас. Бо хотіла би ще використовувати нашу транспортну систему» [1].

Вчений наводить надзвичайно цікавий факт про вплив росії на нашу енергетичну сферу: «В 93-му році «BP» (British Petroleum) сиділи тут (в Україні) і хотіли інвестувати \$15 млрд, щоб пізніше видобувати 20 млрд кубометрів газу. Тоді ми не мали закону про використання надр, є такий закон у всіх країнах, які видобувають газ. Я дуже добре знав цю пропозицію, бо голова «BP» – то був мій колишній студент, вони мене запитували, як це все зробити. Я ходив до Верховної Ради, казав: це просто – візьміть з якоїсь держави переписіть закон, прийміть та й все. Потім вони (British Petroleum) прийшли другий раз, тоді вже Ющенко був за, а Юля – проти. Та й вони знову потушцювали тут трохи і так пішли до Росії» [1].

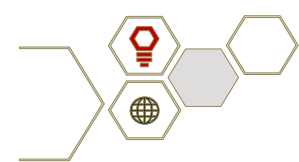
Висновки. Радянський Союз та росія, як його наступниця, завжди залишалися в полі зору Богдана Гаврилишина та були його науковими зацікавленнями. Сприяли цьому як його особистий досвід проживання в СРСР,

так і прагнення допомогти молодій українській державі, відновлення якої внаслідок розпаду неефективної радянської імперії він передбачив. У написаних ним наукових і науково-популярних працях, наданих для медіа інтерв'ю він прагнув проаналізувати російсько-українські відносини та змодельовати ймовірні напрями їхнього розвитку. Глобалізація, на його думку, дала шанси для України і Росії перетворитись на кращі суспільства, але це тільки за умов, що дві сусідні держави, в яких справді багато спільного, йшли б в майбутнє паралельно впевненим кроком, в дечому згармонізовано, а не з Україною на колінах. Україна прямувала б до ЄС, Росія зосереджувала б свої зусилля на розбудову сучасного суспільства. Найбільша загроза для обох країн – це геополітичний силовий вибір Росії і вибір України або з'єднатися з Росією, або постійно коливатись між Сходом та Заходом. В такому випадку жодна з двох держав не стане справжнім сучасним ефективним суспільством. На жаль, справдився, як бачимо, перший варіант. Попри все, і надалі найбільш перспективним напрямом для України залишається євроінтеграція із подальшим набуттям повного членства. Найбільш імовірно, що коливання між Сходом та Заходом і надалі залишатиме Україну на маргінесі політичної та економічної реструктуризації світу. З огляду на це, бажаним є швидке завершення війни, краще у статусі повноцінного переможця, з подальшим пришвидшеним рухом до ЄС, який надає нам фінансову допомогу та логістику для функціонування нашої держави в протистоянні зі східним сусідом. Вчений не тільки говорив чи давав оцінки, а й намагався активно впливати на події в Україні – насамперед творячи інституції та виступаючи радником ключових осіб, що приймали рішення.

Список використаних джерел:

1. Богдан Гаврилишин, економіст: Наша найбільша проблема і економічна, і політична – це те, що ми залежні від російського газу. А це – просто ідіотизм! *Інтерв'ю з України*. 15.06.2011. URL:

<https://rozmova.wordpress.com/2020/05/09/bohdan-havrylyshyn-7/>
(дата звернення: 15.02.2026).

(дата звернення: 15.02.2026).

2. Віднянський С. В. Гаврилишин Богдан Дмитрович // Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Випуск 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М. М. Варварцев. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88-89

3. Гаврилишин, Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 3-тє, допов. Київ: Пульсари. 2009. 248 с.

4. Гаврилишин Б. Залишаюсь українцем: спогади. Київ: Пульсари, 2011. 288 с.

5. Гаврилишин Б. Україна: 20 минулих і 20 майбутніх років державотворення. *Той, хто відродив Могилянку: зб. до 60-ліття В'ячеслава Брюховецького*. Київ: Києво-Могилянська академія. 2007. С. 245–257.

6. Гаврилишин Б. Українські дороговкази на роздоріжжях цивілізації. *Сучасність*. 2007. № 10. С. 58-64.

7. Гаврилишин Б. Україна і Росія у світовому контексті. *Філософська і соціологічна думка*. 1991. № 10. С. 3–7.

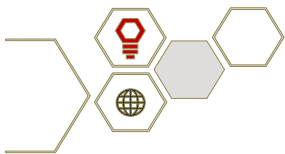
8. Гаврилишин Б. Час глобалізації: сценарії для України і Росії – загрози і шанси. *Газета «День»*. №66, 2001. С. 4.

9. Гаврилишин Б. Шлях у цивілізований світ. *Наука і суспільство*. 1991. № 2. С. 6–10.

10. Гаврилишин Б. Я глибоко вірю у наше майбутнє. *Віче*. 1993. №12. С. 3–8.

11. Гаврилишин Б., Дзюба І. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність» 1995. Січень, ч. 1).

12. Гаврилишин П. Канадський період життя Богдана Гаврилишина. *Актуальні питання гуманітарних наук*. № 59. Т.2. 2023. С. 10–13. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-2>

13. Гаврилишин П. Контакти Богдана Гаврилишина з Радянським Союзом. *Сумський історико-архівний журнал*. №XL. 2023. С. 29. DOI: <https://doi.org/10.21272/shaj.2023.i40.p.27>

14. Геращенко О. Економіка ХХІ: країни, підприємства, людини. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фоліо, 2019. 313 с.

15. Голянич Михайло. «Футурологія. Філософія майбуття»: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 540 с.

16. Пуаеттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин: біоґр. / пер. з франц. І. Відлер. Записано Віржині Пуаеттон. – Київ.: «Славутич-Дельфін», 2015. 144 с.

17. Havrylyshyn P. Ostanek A. Bohdan Hawrylyshyn and the Club of Rome // *Echa Przeszłości* XXVI/1, 2025, 163–173. DOI 10.31648/ep.11734

18. Havrylyshyn P. Zhernokleiev O. Roguski R. Bohdan Hawrylyshyn – the youth of the future economist (1926–1944) // *Historia i Świat*. 2023. 12. P. 469–480. DOI 10.34739/HIS.2023.12.30